

İSRAİL-ARAP SAVAŞININ KÖKENLERİ

I. ANTİK ZAMANLARDA İSRAİL/FİLİSTİN BÖLGESİ

M.Ö. 1200'den önce, Ürdün Nehri'nin batısı (bugünkü İsrail/Filistin) Kenan bölgesi olarak anılıyordu. MÖ üçüncü milenyumda ve ikinci milenyumun ilk yarısında, bu bölgede, dönemin İsraililer'i olarak tanımlanabilecek Kenanlılar yaşıyordu. MÖ 12.yüzyılda, hemen hemen aynı dönemlerde, İsraililer (bugünkü Yahudilerin ataları) ve Filistinliler bölgede yaşamaya başladılar. İsraililer, kökenlerinin Ural İbrahim'e (MÖ 1900'lerde yaşamıştır) dayandığını iddia etmişlerse de bazı tarihçiler, İsraililer'in Kenan ülkesinden kaçan kölelerin oluşturduğu bir topluluk olduğunu savunmaktadır. İsraililer, bugün Batı Şeria olan, Kenan'ın yüksek bölgelerine yerleştiler. Filistinliler de bugün İsrail toprağı olan Kenan'ın kıyı bölgelerine yerleştiler. 200 yıl içinde, İsraililer Filistinliler'i, Kenanlılar'ı ve diğerlerini kendi yönetimleri altına alarak, MÖ 1000 yılında İsrail Krallığı'nı kurdular (Charles D. Smith, Palestine and Arab-Israeli Conflict, NY: St.Martin, 1988: 1).

MÖ 927'de İsrail Krallığı güney ve kuzey olmak üzere ikiye ayrıldı. MÖ 722'de Kuzey krallığı Asurlular; MÖ528'de Güney krallığı Babililer tarafından yıkıldı. MÖ 140-MS.63 yılları arasında, Yahudiler bağımsızlıklarını tekrar kazandıysa da, Roma İmparatorluğu hakimiyetinde yaşadılar. Romalılar, Yahudiler'i büyük bir zalimlikle yönetti. Yahudiler MS.1948 yılına kadar devletsiz yaşamak durumunda kaldılar.

66-73 (Büyük Ayaklanma) ve 132-135 (Bar Kokhba İsyanı) yıllarında, Yahudiler Roma yönetimine karşı ayaklandılar da bu ayaklanmalar felaketle sonuçlandı. İkincisinde, Yahudiler Simeon Bar Kokhba (Rabbi Akiba tarafından Mesih olarak tanımlanmıştı) önderliğinde Don Kışotvari bir ölüme gitmişlerdi (Yehoshafat Harkabi, The Bar Kokhba Syndrome: Risk and Realism in International Relations, Chappaqua, NY: Rossel, 1983: 41-42).

135'de ciddi bir üstünlüğü olan Romalı güçler, bölgede yaşayan Yahudiler'in yarısını katlederek ve diğer Yahudi kollarını da dağıtarak, Bar Kokhba isyanını bastırdılar (Harkabi, Bar Kokhba: 46). Roma, bu bölgeye 'Filistin'in Suriye Eyaleti' adını verdi.

Araplar, Yahudiler ve Kenanlılar ile hem ırksal hem de dilsel olarak ilişkili olan Ortadoğulu bir topluluktur. Antik zamanlarda, Araplar çölde yaşarlardı – 'Arap' kelimesi MÖ 8.yüzyılda Asurlular'ın çöldeki deve sürücülerine verdiği isimdi (Smith, Palestine: 5).

II. TRAJEDİNİN KÖKENLERİ: HRİSTİYAN AVRUPA'NIN YAHUDİ DİASPORASINI BASKISI

Geçen bin yılda, Hristian Batı toplumları Yahudi azınlıkları acımasız bir baskı altında tutmuşlardı. 1096-1291 yılları arasındaki Haçlı seferlerinde, Hristiyanlar Avrupa'nın değişik bölgelerinde yaşayan Yahudi topluluklarında da katliamlar yaptılar. Daha sonraları, Yahudiler İngiltere'den, Fransa'dan (üç kez) ve İspanya'dan 1290-1497 yılları arasında toplu olarak sürüldüler. 1648'de Doğu Avrupa'da 100,000 Yahudi toplu katliama uğradı. 19.yüzyıl ve 20.yüzyılın ilk dönemlerinde Rusya'da 'pogram'a (özellikle Yahudilerin toplu katliamına verilen isim) maruz kaldılar; 1918-1920 yıllarındaki Rus Sivil Savaşı sırasında Beyaz Rus askeri güçleri tarafından katledildiler (100,000 Yahudi). Sonra da, 1941-45 yıllarında, 5,6 milyon Yahudi'nin yok edildiği Nazi Yahudi soykırımı geldi. Stalin, 1953'te öldüğünde başka bir Yahudi katliamının planlarını yapıyordu. Yahudiler, bu dehşeti yaşarken yakınlarındaki devletler onlara sığınma hakkı vermeyi reddettiler. Hatta

Nazi soykırımı sonrasında bile Polonyalı Yahudiler, Polonyalı Hristiyanlar tarafından ülkeden sürüldüler.

Avrupalı Yahudiler, Hristiyanlar'ın gazabından korunmak için kendi kendilerini değiştirmeyi, sosyalizmi hatta asimilasyonu denediler. Ama hiçbir işe yaramadı. Yahudiler, Avrupa kültürüne, bilimine, ekonomik gelişimine, sosyal hayatına çok önemli katkılarda bulunsalar da, bu katkıların onlara getirileri çok az oldu.

Hristiyanlar'ın Yahudi nefreti, en önemlisi 19.yüzyılın ortalarında olan kısa dönemlerde azalsa bile, genelde devam etti.

Müslüman dünyasında, Yahudiler daha az baskıya maruz kalmıştı (Smith, Palestine: 8,11). Filistinli Araplar, Batılı Hristiyanlar'ın gösterdiğinden çok daha fazla hoşgörüyü göstermişlerdi Yahudilere. 20.yüzyılda, başkalarının suçlarının bedelini yine onlar ödemek zorunda kaldılar.

III. SİYONİZM'İN DOĞUŞU

Avrupalı Hristiyanlar'ın Yahudiler üzerindeki bitmek bilmeyen baskısı ve bu baskının yarattığı acılar, Leo Pinsker, Theodora Herzl ve birçok Yahudi'yi, Yahudiler için bağımsız bir devlet kurmayı amaçlayan Siyonist hareketi başlatmaya itti. İlk Siyonistler, Yahudiler'i baskıdan kurtarmayı amaçlayan laik Yahudiler'di. Hareketin ideolojik temeli, Yahudiler'in İsrail üzerinde tarihi veya dini hakkı üzerine kurulmamıştı (Smith, Palestine: 29-30). Ancak hareketin liderleri Yahudiler'in Siyonist harekete desteğini sağlamak için bu tarihi ve dini argümanları kullandılar.

Theodora Herzl'in The Jewish State isimli kitabının 1896'da basımı ve 1897'de Basel'de toplanan Siyonizm kongresi, Siyonist hareketin başlangıç tarihi olarak kabul edilir. İngiltere'nin Belfour Deklarasyonu (1917) ile önemli bir destek kazandı. Bu deklarasyon ile, İngiltere, Filistin topraklarında kurulacak bir Yahudi devletine olumlu bakacağını ilan etti. İlk Siyonist liderler, Filistinli Araplar'ın zorlanmaları halinde Siyonizm'e direneceklerini öngürüp, bu amacı yavaş yavaş yerine getirmeye karar vermişlerdi (Revizyonist Siyonist hareketin lideri Vladimir Jabotinsky, 1923'te şöyle yazmıştı: 'Bütün yerli halklar, eğer bundan kaçınmak için umut görürlerse, yabancı yerleşime karşı çıkarlar. Araplar da Filistin'in İsrail toprağı haline gelmemesi için bir umut gördükleri sürece bunu engelleme yönünde davranacaklardır.' Avi Shlaim, The Iron Wall: Israel and the Arab World, NY: WW Norton, 2000: 13).

IV. 1947'DEKİ PAYLAŞIM PLANI

1947'de Filistin nüfusunun %37'si Yahudiler'den, yaklaşık %63'ü de Araplar'dan oluşuyordu.

1945'te, Filistin'deki Siyonist liderler, İngiliz yönetimine karşı şiddetli bir isyan başlattılar. Bu isyan ile birlikte, İngiltere 1947'de Filistin'den çekilip sorunu yeni kurulan Birleşmiş Milletler'e devretti. BM, Filistin'i ikiye bölen bir paylaşım planı hazırladı: Filistin'in %55'ine sahip bir Yahudi devleti, %42'sine sahip bir Arap devleti, Kudüs'ü de içeren %3'lük bir ara bölge. Her iki devletin de savunulabilir sınırları olmayacaktı. Siyonistler, prensipte planı kabul ettilerse de Siyonist liderler daha fazla toprak talep ederek bu sınırların nihai sınırlar olmadığını savunuyordu (Ben Gurion'un sözlerine atıf yapan Shlaim, Iron Wall: 28-29, ve aynı kaynağın 21. sayfasında yer alan Ben Gurion'un kendi sözleri). Araplar ise planı reddetmişlerdi çünkü Filistin'de bir Yahudi devleti kurma

hakkını da reddediyorlardı. Ayrıca, nüfusun sadece %37'sine sahip Yahudiler'in %55'lik aslan payını almalarını da kabul edemiyorlardı (Benny Morris, Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881-2001, NY: Vintage, 2001, s. 186).

V. 1948 SAVAŞI

Yahudi ve Filistinliler'in Filistin toprakları üzerindeki savaşı, paylaşım planının BM tarafından 28 Kasım 1947'de onaylanmasından hemen sonra başladı. İsrail'in bağımsızlığını ilan ettiği 15 Mayıs 1948'i izleyen günlerde, Filistin'e komşu Arap devletler – Mısır, Ürdün, Suriye, Irak ve Lübnan – İsrail'e saldırdı. Arap devletlerini savaşa iten nedenler birbirlerinden farklıydı. Örneğin, Ürdün, Filistin'i kendi topraklarına katmak için savaşa girmişken, Mısır, İsrail'i yok edip Ürdün'ün planını engellemek istiyordu.

İsrail, 1949'un başlarında 6000 Yahudi'nin hayatına mal olan nihai bir askeri zafer kazandı. 1948 savaşı sırasında, İsrail yeni bölgeler işgal ederek, Filistin topraklarındaki %55'lik payını %78'e çıkardı. Filistinli nüfusun büyük bir bölümüne karşılık gelen 700,000-750,000 Filistinli savaş sırasında İsrail'den kaçtı. Sadece 92,000 Arap İsrail'de kaldı (Shlaim, Iron Wall: 54). Onlarca yıl İsrail, Filistinliler'in İsrail'i gönüllü terk ettiğini iddia ettiyse de, tarihçiler Filistinliler'in İsrail'den sürüldüğü hususunda hemfikirler. İsrail ordusu arşivinin eski yöneticisinin tahminlerine göre, İsrail güçleri 50'den fazla Filistinli'nin öldürüldüğü 10 civarında toplu katliam ve 100 civarında da daha küçük ölçekte (bir veya birkaç Filistinli'nin öldürüldüğü) katliam yapmıştı. Şunları yazmıştı: 'Bağımsızlık Savaşı sırasında güçlerimiz tarafından işgal edilen hemen hemen bütün Arap köylerinde, savaş suçu olarak tanımlanan cinayetler, katliamlar ve tecavüzler vuku bulmuştu' (Norman G. Finkelstein, Image and Reality of the Israel and Palestine Conflict, London: Verson, 1995: s. 110). Lydda'da 400-450 Filistinli'nin topluca öldürüldüğü, diğer 350'sinin de zorunlu göçe tabii tutulduğu katliam kayıtlardaki muhtemelen en büyük katliamdır (Finkelstein, Image and Reality: 55). Bu zorunlu göç, Stalin ve Hitler'in yaptıklarıyla karşılaştırıldığında küçük gelebilir ancak yine de bu zorunlu göçtür. 1948 yılındaki bu 700-750,000 Filistinli mülteci, büyüyüp 4,000,000'a ulaşarak bugün dünyanın en büyük mülteci grubunu oluşturdu.

Zorunlu göçü lanetleyebiliriz ancak bu hareket, alternatif bir Siyonist politika önermeden yapılırsa adil olmaz. Bu alternatif ne olabilirdi? Çok daha küçük ama savunması daha kolay bir Yahudi devleti yaratmak? Sınırları savunulabilir ama nüfusunun çoğunluğunu Arapları'nın oluşturduğu daha büyük bir İsrail devleti? Araplar'ın çoğunluğu oluşturduğu iki uluslu bir devlet? Siyonizm'in yaptıklarını eleştirenlerin pek azı, eğer Siyonist liderlerin yerlerinde olsalardı, bu politikaları benimserlerdi. (Okuma listesindeki Benny Morris ile yapılan mülakata bakınız.)

Filistinliler, paylaşım planlarını reddederek Siyonizm'e güç kullanarak direnmeliler miydi? Bugün İsraililer, Filistinliler'i Filistin'de bir İsrail devletinin kurulmasına gönülsüzlük gösterdikleri için eleştiriyorlar ancak tarihte yabancı yerleşimcilere ve onların baskısına direnmemiş pek az yerli topluluk vardır. Filistinliler'den başka türlü davranmaları mı istenseydi? Bazı ilk Siyonistler bu gerçeği 1948'den çok önce görmüşler ve Filistinliler'in güç kullanarak direneceklerini savunmuşlardı (Yukarıdaki Jabotonsky ile ilgili nota bakınız. Ben Gurion da böyle düşünüyordu, Shlaim, Iron Wall: 17-19).

Ben Morris'e göre, İsrail, 1948'de Filistinliler'in tamamını sürmeliydi. Sizce bu doğru olur muydu?

Eğer siz 1948'de Siyonist hareketin başında olsaydınız, ne yapardınız? Ya Filistinliler'in lideri olsaydınız?

İsrail-Filistin çatışmasının ahlaki sorumluluğu kime aittir? Olası bir bakış açısı şudur: Her iki taraf da haklıdır çünkü her iki taraf da birçoğunun onların yerinde olsaydı yapacağı şeyleri yapmıştı. Öyleyse hata kimde? Mutlaka birilerinin sorumluluğu olmalı. Olası bir sorumlu, yüzyıllarca Yahudi komşularına karşı nefret besleyen Avrupalı Hristiyan toplumlardır. Onların hiçbir mazeret gösterilemeyecek bu çirkin suçları tüm bu falaketin başlangıcını oluşturdu.

1948 savaşının dolaylı bazı nedenleri de vardır: (1) her iki taraf için güvensizliği ve fırsatçılığı besleyen savunulamaz sınırlar; (2) Araplar'ın yanlış iyimserliği.

VI. 1949'DAN GÜNÜMÜZE YAPILABİLECEK GENELLEMELER

- A. Dini motivasyonlarla birlikte aşırı dincilikte de her iki tarafta artış gözlemlendi
1. 1970'lerde aşırı dinci İsraili yerleşimci hareketi ortaya çıktı.
 2. 1980'lerde de aşırı dinci Filistinli grup Hamas kuruldu. Açıklanmış en temel hedefi İsrail'i yok etmek olan Hamas, günümüzde Gazze'yi kontrol etmekte.
- B. Her iki taraftaki laik topluluklar ise görüşlerini yumuşaratak Filistin/İsrail'i bir diğeriyle paylaşmanın gerekliliğini kabul ettiler. İsraili laik liderler (örneğin, eski başbakanlardan Ehud Olmert), bir Filistin devleti fikrini kabul ederken, Filistinli laik liderler (örneğin başkan Ebu Mazen) ise İsrail devletiyle birlikte yaşanabileceğini kabul etmişti.
- C. 1949'dan günümüze baktığımızda, günümüzde İsrail'in işgalden çok daha fazla korunduğunu ve Batı Şeria'yı elinde tutmanın ona çok da fazla birşey kazandırmadığını görebiliriz.
1. İsrail, kendisine saldırılmasını neredeyse imkansız hale getiren nükleer silahlara sahiptir.
 2. İsrail Mısır ile 1979'da bir barış yaparak, bu ülkeden gelebilecek tehdidi ortadan kaldırmıştır.
 3. Suriye'nin silah ihtiyacını karşılayan SSCB 1991'de çökmüştür.
 4. İsrail'in ekonomisi, Suriye, Irak ve İran ekonomileriyle karşılaştırıldığında çok daha büyük ve zengindir.
 5. ABD, 2003'te Irak'ı işgal ederek kontrol altına almıştır.
 6. Arap ülkelerinin ordularının gelişimi durmuşken, İsrail ordusu hep gelişmiş ve modernleşmiştir.
- Sonuç olarak, İsrail'e Arap/İran bloğundan gelebilecek bir saldırı hemen hemen imkansızdır.

VII. SAVAŞLARDAN ÖNCE KISA BİR ARA: 1949-1956

Bu dönemde, İsrail Filistinliler'den gelen barışçı mesajları reddetti. Bunun iki nedeni vardı: herhangi bir barış antlaşması İsrail'in varolan topraklarının bir kısmından vazgeçmesini ve çok sayıda Filistinli mültecinin geri dönmesini gerektirecekti (Shlaim, [Iron Wall](#): 62-81). İsrail, mevcut durumda bile sınırlarının savunulamaz, topraklarının çok küçük, sınırların içindeki Filistinli azınlığın sayısının fazla olduğunu düşünüyordu. Ayrıca

kendi görece güçlerinin de zamanla artacağına inanıyorlardı. İsrail, daha sonra daha iyi şartlar talep edebilecek gücü kazanacakken, neden şimdi anlaşmaya razı olsun? 1948 savaşıdan sonra, İsrail, Filistinli mültecilerin topraklarına dönmelerine izin vermemişti. 1949-56 yılları arasında binlerce Filistinli sınırdan kaçak girmeye çalıştı. Bazen İsraililer'e de saldıran bu gruplar, 200 İsraili'nin de ölümüne neden oldular. İsrail, bu gruplara karşı güç kullanmayı tercih etti ve 2700-5000 civarında silahsız Filistinli'yi öldürdü (Shlaim, Iron Wall: 82).

VIII. 1956 SAVAŞI

Mısır ve Çekoslovakya arasındaki silah antlaşması, İsrail'i Mısır'ın artan askeri gücü konusunda kaygılandırmaktaydı. İsrail kısmen bu süreci durdurmak için saldırıya geçti. Bu savaşın Arap ülkelerinde önemli yankıları oldu: 1958'de Lübnan'da iç savaş patlaması, 1958'de Irak'ta kraliyet rejimini deviren bir askeri darbenin gerçekleşmesi, Ürdün'de neredeyse darbe yapılması, Cemal Nasır'ın Arap dünyasında fikirlerinin ve popülerliğinin artması. Arap ülkeleri, İsrail'in zaferini kabul ettilerse de, İsrail'in varlığına karşı muhalefetlerini daha da arttırdılar (Morris, Righteous Victims: 300-301). 1956 Savaşı'nın öncül sebebi: İsrail'in Mısır'ın yeni silahlarla gücünün artacağı algılaması ve bunun İsrail için önemli bir kırılma noktası penceresi açacağına dair inanç.

IX. 1967 SAVAŞI

Okumalarınızda da anlatıldığı gibi, Mısır Devlet Başkanı Nasır bu savaşı kasıt gütmeyen başlatmıştı. 14 Mayıs 1967'de, İsrail'in Suriye üzerine yapacağı bir saldırıyı kontrol etmek hatta caydırmak amacıyla bir krizi tetikledi. Arap kamuoyu da Nasır'ı savaşa sürükledi. Nasır, Tiran Boğazı'nı İsrail gemilerine kapatarak savaşı kaçınılmaz hale getirdi. 5 Haziran 1967'de İsrail Mısır'a saldırdı.

Ürdün, İsrail'in Doğu Kudüs ve Batı Şeria'yı ele geçirmesine kızarak budalaca bir şekilde savaşa katıldı. Sonuçta, İsrail Suriye'deki Golan Tepeleri'ni de kazandı.

1967'den sonraki yıllarda, Arap devletleri İsrail ile konuşmak yerine, Ekim 1967'de 'Kartum'un 3 Hayırını ilan ettiler – İsrail ile konuşmak yok, İsrail ile barış yapmak yok, İsrail'i tanımak yok.

1964'te Filistin Kurtuluş Örgütü kuruldu. 1988'de İsrail'in varlığını tanıyana kadar, onu yok etmek için savaştı.

1967 Savaşı'nın öncül nedenleri: (1) İsrail'in güvensizlik hissi ve savunulması zor sınırları; (2) Mısır ve İsrail güçleri arasındaki ilk hamle avantajını elde etme yarışı; (3) katı bir İsrail düşmanlığı içeren Arap söylemleri ve bu söylemlerle beslenen Arap liderlerin (Nasır da dahil olmak üzere) İsrail'in karşısında kendilerine fazla şans tanımaları, sonuçta Arap kamuoyu ve seçkinlerinin algılarının bu retorik ile gölgelenmesi (4) Mısır'ın yanlış iyimserliği, (5) Nasır'ın kriz çıkarma çılgınlığı.

X. 1969-70 YIPRATMA SAVAŞI

Mısır, İsrail'e karşı Süveyş Kanalı'nda sınırlı savaş ilan ederek onu Sina yarımadasını Mısır'a geri vermeye zorladı ama başarısız oldu.

- XI. 1973 SAVAŞI
İsrail'in barış çabalarının reddetmesinin ardından, Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat Suriye ile birlikte İsrail'e sürpriz bir saldırı düzenlediler. İsrail savaşı kazandı ancak 3000 kadar kayıp verdi. İsrail büyük bedeller ödemedi Araplar'ı yönetemeyeceğini anladı. 1973 Savaşı'nın öncül nedenleri: (1) İsrail ve Mısır/Suriye orduları arasındaki ilk hamle avantajını elde etme yarışı; (2) İsrail'in güvensizlik hissi, onu 1967'de kazandığı toprakları elde tutma amacına yöneltti. Bu da Arapları toprakları yeniden kazanmak için kızdırttı; (3) Yanlış iyimserlik, İsrail'i toprakların durumunu görüşmelerle çözmeyi seçmesini engelledi.
- XII. 1982 LÜBNAN SAVAŞI
İsrail, Haziran 1982'de Savunma Bakanı Ariel Sharon'un etkisi altında Lübnan'ı işgal etti. Sharon'un amacı, Lübnan'ı İsrail yanlısı Hristiyanlar'ın domine ettiği bir ülke haline getirip, Batı Şeria'nın işgali ile ilgili Filistinli direnişini kırmaktı. Başlangıçta İsrail güçleri Lübnan'ın Şii grupları tarafından hoş karşılanırsa da, İsrail'in zorbaca işgali Şiiler'in tepkisini çekti. Sonunda Şiiler İsrail işgalini bitirmek için organize oldular. Şiiler'in terörist organizasyonu olan Hizbullah böyle bir ortamda gelişti. İsrail, 1987'de Lübnan'ın orta-güney topraklarından, 2000'de de tamamından çekildi. Bu işgal yüzlerce insanın hayatına mal oldu.
- XIII. 1987-1991 BİRİNCİ İNTİFADA
Gazze ve Batı Şeria'daki Filistinliler, İsrail askerlerine taş atarak onları tacize başladılar. Bu saldırılardan yılan bazı İsraili askerler barış için hükümetlerini zorlamaya başladılar.
- XIV. 2006 LÜBNAN SAVAŞI
Hizbullah, Temmuz 2006 İsrail Lübnan askerlerine saldırarak 8 askeri öldürdü, iki askeri de esir aldı. İsrail'in cevabı, geniş bir hava harekatiyle Hizbullah hedefleri ve ülkenin altyapısına saldırmak ve Lübnan'ın bir kısmını işgal etmektir. Lübnan'da yüzlerce Hizbullah yanlısı ve Lübnanlı öldürülürken; İsrail 119 askerini ve 44 sivilini kaybetti. Hizbullah savaştan bir süre sonra eski gücüne geri döndü ve Lübnan iç siyasetinin başat güçlerinden biri olmaya devam etti.
- XV. 1993-2001 OSLO BARIŞ SÜRECİ
Barışı sağlamak için geri adım atmaya yönelik çabalar, 1988'in sonlarında Filistinli lider Yaser Arafat'ın İsrail'in varlığını, dolayısıyla 1949 sınırları içindeki İsrail Devleti'ni, tanımasıyla başladı. Bu, 1993-2000 Oslo Barış Süreci'ni başlattı. Bu süreçte, İsrail ve Filistinliler toprak paylaşımı üzerinden barışı kurmak için görüşmeler sürdürdüler. ABD Başkanı Bill Clinton'ın evsahipliğinde Maryland, Camp David'de süren bu görüşmelerin zirveye çıktığı nokta, İsrail'de Ehud Barak hükümetinin, Filistin'e şu toprakları teklif etmeseydi: Gazze, %76-81'i şimdi geri kalanı da sonra verilmek üzere Batı Şeria'nın %86-91'i, büyüklüğü Batı Şeria'nın %1'ine tekabül eden İsrail toprağı, Doğu Kudüs'ün bazı yerleri (Camp David ve Taba'daki olaylar için Jeremy Pressman, "Visions in Collision: What Happened at Camp David Taba?", *International Security*, 28:2 (Güz 2003): 5-43, çalışmasına bakınız. İsrail'in önerileri için 16-18. sayfalara bakınız. %91 İsrail'in, %86 Filistinliler'in Batı Şeria'yı ölçme biçimleriydi (a.g.e. 17). İsrail geri kalan toprakları 6-21 yıllık bir sürede teslim edecekti. Sonuç olarak, Camp David'de İsraililer'e göre Batı

Şeria'nın %81'i, Filistinliler'e göre de %76'sı Filistin'e veriliyordu (a.g.e. 17-18)). Batı Şeria birbirine komşu olmayan iki veya üç bölgeye ayrılıyordu. Filistinliler bu teklifi reddettiler ama onun yerine de bir karşı teklif yapamadılar (ç.n. yazar burada görüşmeleri 'Camp David II' olarak tanımlıyorsa da 1970'lerdeki Camp David I'den yukarıda hiç bahsedilmediğinden kafa karışıklığını engellemek açısından ben sadece Camp David olarak kullanıyorum).

Hem İsrail hem de Filistinliler Ocak 2001'de Mısır'a ait Taba şehrindeki konferansta barış için daha hevesliydim. Konferanstan önce Aralık 2000'de, Başkan Clinton barışın koşulları olarak taraflara şu koşulları sundu: İsrail'in Gazze'den geri çekilmesi, %94-96 oranında Batı Şeria'nın Filistin'e devri, Batı Şeria'nın %1-3'üne tekabül eden İsrail toprağının Filistinliler'e devri, ve Araplar'ın yaşadığı doğu Kudüs'ün tamamının Filistinliler'e tam ve daimi barış karşılığında verilmesi (Pressman, 'Visions in Collision': 21). Her iki taraf da, çekinceleri olsa da, Clinton'ın önerilerini Taba'daki görüşmelerin başlangıç noktası olarak kabul ettiler. Görüşmeler devam etti ancak 7 Şubat 2001'deki İsrail'deki seçimler için ara verildiğinde henüz bir sonuca ulaşılmamıştı.

Camp David ve Taba görüşmeleri arasında, bazı Filistinli gruplar İsrail'e yönelik şiddet ve terör hareketlerine 29 Eylül 2000'de yeniden başladılar. Bu saldırılar, İsrail'de büyük bir tepki doğurdu ve şahin Ariel Sharon'un daha ılımlı Barak'ı 7 Şubat 2001'deki seçimlerde yenmesini sağladı. Sharon göreve başladığında görüşmelere devam etmeyi reddetti. Bush başkanlığındaki yeni ABD yönetimi de İsrail yönetimini zorlamamayı seçti ve Filistinliler'in itirazlarına rağmen görüşmeler kesildi.

Görüşmelere seçimler için ara verilmesinden önce taraflar birbirlerine öyle yakındılar ki, Taba'daki görüşmelerin kesilmesi barış için çok önemli bir fırsatın da kaçırılması oldu. Birçok uzman eğer biraz daha zaman olsaydı ve İsrail'de seçimler olmasaydı tarafların barış için anlaşmaya varacaklarına inanır (Pressman, 'Visions in Collision': 22).

Sharon'un başbakanlığa seçilmesinden sonra Filistin intifadası 2005 başlarındaki ateşkese kadar devam etti. Şiddet olaylarında, 1000 İsraili ve 3000 Filistinli öldürüldü. Sharon, Filistinliler'in barış için ciddi bir niyetleri olmadığını ve dolayısıyla da görüşmeleri sürdürmeye değmediklerini ileri sürerek görüşmelere yeniden başlamayı reddetti. Bunun yerine, Filistin topraklarının çoğunluğunu elinde tutarken, Filistinliler'in yaşadığı bazı yerlerden İsrail güçlerini tek taraflı olarak geri çekti. En önemlisi, 2005 yaz aylarında Gazze'deki İsraili asker ve yerleşimcileri geri çekti. Ocak 2006'da geçirdiği beyin kanamasından önce, Sharon Batı Şeria'nın bazı kesimlerinden tek taraflı geri çekilmeyi planlıyordu.

Filistin politik dünyasında da bu dönemde önemli gelişmeler yaşandı. Kasım 2004'te Yaser Arafat öldü. Arafat'ın ölümüyle, daha ılımlı bir lider olan Ebu Mazan, o dönemki en güçlü politik hareket olan Fetih hareketinin ve Filistin yönetiminin lideri olarak başa geçti. Mazen şiddete karşıydı ve mantıklı koşullar altında barışın olabileceğine inanıyordu. Diğer taraftan, Şubat 2006'daki Parlamento seçimlerinde aşırı İslamcı Hamas büyük bir sürpriz yaparak Parlamento'da çoğunluğu kazandı. Topluma yönelik söylemlerinde, Hamas iki devletli bir çözüme karşı olduğunu ve İsrail'in yok edilmesi gerektiğini savunuyordu. Ayrıca Hamas, İsrail'deki İsraili sivillere yönelik terör eylemleriyle şiddet kullanarak amaçlarına ulaşmayı hedefliyordu. Ebu Mazan'ın seçilmesi barışa yönelik bir adım olsa da, Hamas zaferi de şiddete geri dönüşe yönelik bir adımdı.

Oslo Barış Süreci neden başarısız oldu? (1) İsrail, Filistinliler'in minimum isteklerinde fazla ileri gidemeyeceklerini düşünüyorlardı. Oysaki, Filistinliler, en azından İsrail'in 1967 sınırları öncesine geri dönmesini istiyordu. 'Sedat ve Hüseyin'in kazandığını talep etmek' olarak tanımlanabilecek bu istek, Filistin halkına da meşru bir antlaşma olarak sunulabilecekti. İsrail Camp David'deki görüşmelerde bundan çok daha azını sunmuştu. Daha sonraları daha fazlasını da sundu ancak zaman kalmamıştı. (2) Filistinliler'in yeniden başlattığı şiddet hareketleri İsrail'i çözüme zorlamayı amaçlıyordu ama bu çok yanlış bir hesaptı. Sadece İsrail'in görüşmelerdeki tutumu katılaşmakla kalmadı, şahin Sharon İsrail'de başbakanlığa geldi. (3) Oslo görüşmeleri sırasında İsrail Batı Şeria'daki İsrail yerleşkelerinin alanını genişletti. Bu Filistinliler için ciddi bir kışkırtmaydı. (4) Arafat kötü bir görüşmeciydi. Yalan söyler, öneriler için gönülsüzlük gösterirken herhangi bir alternatif öneri de sunmazdı. (5) Üç taraf da, görüşmelerin başında nasıl bir plan üzerinde tartışacakları konusunda anlaşmaya varamamıştı. Görüşmeler sırasında da en küçük ayrıntılar üzerinde bile ciddi sorunlar yaşandı.

XVI. ARAP-İSRAİL ÇATIŞMASININ BAZI NEDENLERİ

A. Eksik açıklamalar:

1. Arap dünyasına yönelik Avrupa sömürgeciliği --- >etnik ve dini grupların birbirine karıştırılmaya zorlanması ve kötü sınırlar --- > çatışma. Elbette ki Avrupa sömürgeciliği çatışma için gerekli bir önkoşuldu, ama çatışmaya ne neden oldu? Ayrıca, birbirlerine karışan insanlar birarada yaşamayı öğrenebilirler (örneğin Doğu Avrupa'da bunu yaptılar). Burada niye olmadı?
2. Her iki tarafın aşırılıkları: Filistinliler İsrail'in yok edilmesini, İsrail de kendi sınırları dışında sömürgeleştireceği topraklar istiyordu. Peki bu aşırılığın nedeni neydi?
3. Tarafların ideolojileri:
 - a. Siyonizm – sömürgeci bir ideoloji. Nereden çıktı?
 - b. Filistinli veya Arap milliyetçiliği – Neden bu kadar dışlayıcıydı?
 - c. Araplar'ın Yahudi karşıtlığı?
Tartışmalı bir konu: Araplar'ın İsrail düşmanlığı toprak kayıplarından mı yoksa Siyonizm karşıtı olmalarından mı geliyordu? Barışçı İsrailliler, eğer Araplar topraklarını geri alırlarsa, düşmanlıklarının azalacağını iddia ederken, şahinler düşmanlığın kökeninin Araplar'ın Yahudi karşıtlığı olduğunu iddia etmektedir. Bu tartışma nasıl çözülür? Nasıl kanıtlar bu tartışmayı çözer?
Ancak ideolojiler savaşa neden olduysa, ideolojilere ne neden oldu?

B. Daha derin açıklamalar:

1. 1000'li yıllara dayanan Hristiyan Avrupa'daki Yahudi düşmanlığı, Siyonizm'in doğuşunu tetikledi. Bu İsrail-Arap çatışmasının en köklü nedenini oluşturuyor. Ancak Hristiyanlar'ın bu Yahudi düşmanlığı nereden geliyordu? Belki de tarihteki en az kışkırtılmış düşmanlıktı buydu. Bu düşmanlığın kökenleri hakkında çok az şey biliyoruz.
2. Yeniden yazılmış şovenist tarih: Hem Araplar hem de İsrail, Siyonizm'in kökeni, 1948 ve daha sonraki savaşlar hakkında mitler yazdılar. İki taraf da bütün suçu diğerine atarken kendini temize çıkarmaya çalıştı. İkisi de suçluyu Hristiyan Batı'da aramadılar.

3. Güvenlik ikilemi: Coğrafya (yakınlık ve savunulması zor sınırlar) Filistin ve İsrail'i birbirlerine düşman etti. Her ikisi de diğerini baskı altına almaya çalıştı. (Ancak bu açıklama artık geçerli olmayabilir. İsrail'in nükleer silahları ona saldırılmasını imkansızlaştırdı mı?)
4. Yanlış iyimserlik: Her iki taraf da bıkip usanmadan güç kullanmanın diğerine boyun eğdireceğini düşündü. Henüz yenişemediler.
 - a. Filistinliler önce 1947 paylaşımını sonra da 1967'deki sınırları reddettiler.
 - b. İsrail, 1967'deki toprak kazançlarını kabul ettirmek için genellikle Araplar üzerinde şiddet kullandı.
5. Diğer stratejik ve taktiksel açıklamalar:
 - a. Bazıları, Filistinliler'in şiddet yanlısı stratejisinin amaçlarına hizmet etmediğini savunur; sürecin bu aşamasında, Gandhi ve Martin Luther King'in uyguladığına benzer biçimde şiddete dayanmayan stratejinin daha yararlı olacağını iddia ederler. Aynı şekilde, şiddet yerine halkla ilişkiler üzerine odaklanabilirlerdi.
 - b. İsrail'in stratejisi ile ilgili olarak:
 - Bazıları İsrail'in yayılcı ve Siyonist olamayacağını savunur. Bu görüşe göre, Batı Şeria ve Gazze'nin sömürgeleştirilmesi İsrail'in Yahudi karakteriyle çelişmektedir.
 - Bazıları da İsrail'in yayılcılığının (Batı Şeria ve Gazze'nin sömürgeleştirilmesi) onun güvenliğini tehdit ettiğini iddia eder.
 - i. 'İsrail'in yayılcılığı yeni Yahudi göçmenleri çekmesini engellemektedir.'
 - ii. 'İsrail yayılcılığı pan-Arap milliyetçiliğini tetikleyebilir. Bu milliyetçilik (aynı Almanya, İtalya ve Vietnam örneklerinde olduğu gibi) bir Arap ulus devleti kurmaya gidebilir. Bu da İsrail'in güvenliğini ciddi biçimde tehdit eder.'
 - iii. 'İsrail yayılcılığı, İsrail'e karşı büyük bir terör hareketi başlatabilir.' Hem İzak Rabin hem de Ehud Barak bu olasılıktan çekindikleri için sorunun hemen çözülmesi için çaba serfetmişlerdi.
6. Savaş --- > Savaş. Detaya inilirse, 1948 Savaşı --- > 1967 Savaşı --- > 1973 Savaşı --> günümüzdeki savaş.

XVII. ARAP-İSRAİL ÇATIŞMASININ ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK GENİŞ ÖLÇEKLİ ÖNERİLER

- A. Filistin topraklarının paylaşımı: iki devletli bir çözüm
 1. Antlaşma yoluyla. Eğer olmazsa da,
 2. İsrail'in hükmüyle
- B. Araplar'ın ve Yahudiler'in gücü paylaştığı iki uluslu bir devlet kurmak. Önceleri barışçı İsraililer'in (Martin Buber, Judah Magnes, Ahad Ha'am) önerdikleri sonraları Filistinli şahinlerin de desteklediği bir çözüm.
- C. Filistinliler'in savaştan yılıp İsrail devletinde yaşamaları. Büyük İsrail çözümü.
- D. İsrail'e boyun eğmeyen Filistinliler'in Ürdün'e sürülmesi. Zamanla Ürdün'de yaşamaya alışırlar. Bu da Büyük İsrail çözümlerinden biri. Kach ve Moledet partileri tarafından savunulmaktadır.

- E. Haçlılar'ın 1300ler'de yaptıkları gibi Yahudiler de zamanla Ortadoğu'yu terkederler. Bu da inkarcı Filistin çözümü. Çoğu zaman B (iki uluslu devlet) çözümünün arkasına saklanır.
Hangi çözümlerin gerçekleşmesi olasılığı daha fazladır? Bunu nasıl bilebiliriz?
Çözümlerin yapılabilirliğini tartışmak için nasıl kanıtlara ihtiyacımız vardır?

XVIII. ARAP-İSRAİL ÇATIŞMASININ ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK ÖNERİLER: İKİ DEVLETLİ ÇÖZÜM

Birçok uzman, XVII A'daki çözümün, paylaşımın, uzun süreli bir barışı sağlayacak yegane çözüm olduğunu iddia etmektedir. Eğer böyleyse, paylaşım nasıl sağlanabilir?

- A. 2002'deki Dörtlü Plan: Tarafları görüşme masasına çağırıp onları orada yalnız bırakmak? Şu ana kadar neredeyse büyük bir kesinlikle ortaya çıkmıştır ki ikili görüşmeler gerektiğinde müdahale edebilecek üçüncü taraflar olmadan sonuçsuz kalmaktadır.
- B. Tarihi yeniden yazmak?
1. Her iki taraf da yaptıkları hataları itiraf edip, bütün suçu karşı tarafa atmayı bırakırlar.
 2. Her iki taraf da, birbirleri yerine, suçu hakeden tarafa –Hristiyan Batı dünyasına- atar.
 - a. Eğer bu yapılırsa, Filistinliler Siyonizm'in meşruiyetini bir dereceye kadar kabul ederler mi?
 - b. İsraililer, suçun bir kısmını Batılı Hristiyanlara atarak, kendi yaptıkları zalimliği itiraf ederler mi?
- C. ABD barışı empoze edebilir mi? Diğer bir deyişle, ABD kendi barış planını hazırlayıp bunu taraflara havuç ve sopa kullanarak kabul ettirebilir mi? Bu konuda umut olabilir:
1. Yıllarca süren görüşmelerde, iki tarafın neyi kabul edip neyi kabul edemeyecekleri artık ortada. Eğer barış istiyorlarsa, bunun taslağı belirli. Barışın şartlarını belirlemek için uzun zaman sürecektir boğucu tartışmalara gerek yok. Plan zaten biliniyor.
 2. Birçok İsraili ve Filistinli aynı barış planı konusunda anlaşabilirler. Aralık 2004 ve Ocak 2005'te yapılan kamuoyu yoklamaları, Filistinliler'in %54'ü ve İsraililer'in %64'ünün Clinton'ın 2000'de sunduğu planı desteklediklerini ortaya çıkarmıştır (Arafat sonrası dönemde, Filistinliler'in barışa daha eğilimli oldukları gözlemlenmiştir, ç.n. yazar burada değişik linkler vermiş. Ancak linkler şu an çalışmadığı için eklemedim.) Eğer toplumlar barışın şartlarında anlaşılırsa, liderlerin anlaşmaması için hiçbir neden kalmaz.
 - a. Filistinliler, son 20 yılda barış konusundaki tutumlarını önemli ölçüde yumuşattılar. Fetih hareketi 1988'e kadar bir İsrail devletinin varlığını reddetmişti. Şimdi 1967'deki sınırlarına dönmüş bir İsrail'i kabul etmeye hazır. 2000'de Batı Şeria'nın %75-92'sini reddetmişlerdi ama daha iyi bir teklifi reddetmediler. Filistinli liderler, 1967 koşullarını kabul edeceklerinin ipuçlarını verdiler. Filistin halkı da Clinton'ın koşullarını destekliyor: İsrail'in 1967'de işgal ettiği yerleri (yani Gazze'den geri çekilmesi, %94-96 oranında Batı Şeria'nın Filistin'e devri, Batı Şeria'nın %1-3'üne tekabül eden İsrail toprağının Filistinliler'e devri) Filistinliler'e tam ve daimi barış karşılığında geri vermesi. Filistin, yüklü bir tazminat karşılığında Filistinli mültecilerin geri

dönmesinden de feraget edebilir. Kudüs, etnik sınırlar boyunca paylaşılır. Kudüs'teki kutsal mekanların kontrolü de Batı Kudüs'ü İsrail'e Harem-ül Şerif'i Filistinliler'e bırakan bir duvarla paylaşılır. Bu mekanlığın sahipliği de muhtemelen Tanrı'ya verilir.

- b. İsrail halkı da barışın koşulları hususunda daha ılımlı hale geldi. İsrail'in güvenliğinin güçlü bir biçimde sağlanması ve kalıcı barış garantilenirse, birçok İsraili, aynı Filistinliler gibi, Clinton planının koşullarını kabul etmeye gönüllülerdir.

➤ Toplumsal hareketler – Aralık 2003'teki Cenevre Uzlaşması ve 2003 Halkın Sesi Ayolon/Nusseibeh Hareketleri – toplum katındaki barışa eğilimin önemli göstergeleri.

3. Mısır ve Suudi Arabistan barış için sabırsızlanmaktalar.
4. İsraililer'in toprak karşılığı barış seçeneğini kullanmadıkları sürece Yahudilik'lerini kaybedeceklerine dair endişeleri artmaktadır. Bu endişe Likud partisinde de görülmektedir (bu parti, eskiden Batı Şeria'nın İsrail toprağı olduğunu savunurdu. Ancak şimdi demokrafik değişiklikler dolayısıyla İsrail'in geri çekilebileceğini düşünmektedir)
5. İsrail'in doğudan gelebilecek bir saldırıya dair endişesi, Irak ve Suriye ekonomilerinin 1960'lardan itibaren duraklamaya girmesi, Suriye ve Irak askeri güçlerini destekleyen Sovyet rejiminin yıkılması, ABD'nin Saddam rejimini yıkması ve Irak'ı işgali, İsrail'in nükleer caydırıcılık edinmesiyle azalmıştır. İşgal altındaki Batı Şeria'nın doğudan gelebilecek bir tehdide karşı ara bölge olarak gerekli olduğunu savunan İsraili şahinler, artık barış için İsrail'in bu topraklardan çekilebileceğini düşünmektedir.
6. ABD'nin taraflar üzerindeki etkisi. ABD, 1956 yılındaki savaşı engellemekte başarısız olmuştu. Ancak 1991'de Bush yönetimi İsrail'i barışı görüşmek için ikna edebildi.
7. ABD, belirli garantiler sağlayarak İsrail'in güvenlik endişelerini giderebilir. Bu garanti, İsrail'in 1967 sınırlarına çekilmesi koşuluyla bir ABD-İsrail ittifakı olabilir. Birçok uzman, barışın en uygun şartlarının, 2000 Clinton planı, Cenova Uzlaşması, Halkın Sesi Hareketi ve Suudi kralının hazırladığı 'tam barış için tam geri çekilme'yi öngören 'Kral Abdullah' planıyla belirlendiğini düşünmekte. Ancak İsrail'deki Netanyahu hükümeti bu şartları, hatta iki devletli çözümü bile, kabul etmemiştir. Ayrıca, emr-i vaki ile, İsrail-Filistin sınırına büyük bir duvar örmüştür. Duvarın inşasının tamamlanmasıyla, Batı Kudüs'teki 195,000 Filistinli ile Batı Şeria'daki 10,000 Filistinli İsrail sınırları içinde kalacaktır. Batı Şeria'daki 63,000 İsraili yerleşimci (Batı Şeria'daki 240,000 İsraili yerleşimcilerin %26'sı ve doğu Kudüs'te yaşayanlarla birlikte sayıları 415,000'i bulan yerleşimcilerin %15'i) evlerini terketmeye zorlanacaktır (Sayılar için Steven Erlanger, 'İsrail, on its own, Reshaping West Bank's Borders', New York Times, 19 Nisan 2005). Bu girişim ve sonuçları çok tartışmalıdır.

Önemli bir soru: İsraililer'in barışı görüşebilecekleri bir partnerleri var mı? Arafat'ın ölümüyle daha barış yanlısı Mahmut Abbas (Ebu Mazen) başa geçerken, radikal İslamcı Hamas da güçlenmiştir. Bu örgüt bugün Gazze'nin yönetimini elinde tutmaktadır. Filistin iç politikası dalgalanmaktadır.

Önemli bir soru: Eğer barış dışarıdan empoze edilirse, bu yabancı güçler geri çekildiklerinde o barış sürdürülebilir mi?

Önemli bir soru: Eğer İsrail maksimum amaçlarına ulaşmak için Filistinliler'i zorlarsa, bu amaçların peşinden gitmek akıllıca olur mu? Yoksa Filistinliler'in zorlanarak kabul ettiği bir barış kırılğan mı olur?

XIX. EK: İSRAİL VE FİLİSTİN İDDİALARININ AHLAKİ DEĞERLENDİRİLMESİ: KRİTERLER

- A. Dini iddialar – ‘Tanrı burayı bize verdi’ (Bazı Yahudiler’in ve Yahudiler ile işbirliği yapan avanjelist Hristiyanlar’ın iddiası)
- B. Kadim sahiplik iddiası – ‘Önce biz geldik!’ (Bazı Yahudilerin iddiası. Bazı Filistinliler de buna karşılık olarak kendilerinin de antik zamanlarda Filistin’e sahip olan Kenan halkıyla ve diğer halklarla ilişkili olduklarını iddia ederler. Ayrıca, antik zamanlarda Yahudiler’in Batı Şeria’ya ait tepelerde yaşadıklarını da eklerler. Yahudiler’in kıyı şeridine inmesi ve Tel Aviv’i kurması geçici bir süredir. Kadim sahiplik iddiasına göre, Yahudiler ve Filistinliler topraklarını değiş tokuş etmelidir.)
- C. Devamlılık kuralı – ‘En uzun süre biz kaldık!’ (Hem Yahudi hem de Filistinli iddiası. Aslında burada başabaş gidiyorlar)
- D. Yakın zaman kuralı – ‘Burası en son bizdeydi!’ (Filistinliler’in iddiası)
- E. Şimdiki zaman kuralı (Burası şimdi bizim!) (1967 sınırları içindeki İsrail için Yahudilerin iddiası; Batı Şeria, Gazze ve doğu Kudüs ile ilgili Filistinlilerin iddiası). İlgili bir iddia: ‘Medeni hukuk altında burası bizim. Lütfen mülkiyet haklarımıza saygı gösterin!’ (Filistinli iddiası)
- F. Gereklilik iddiası – ‘Bizim boğazlarımız sizinkilerden daha kötü durumda. Bizim hayatta kalmak için Filistin’e ihtiyacımız var. Sizin yok.’ Ayrıca ‘Filistinliler 21 Arap ülkesinin herhangi birisinde yaşayabilirler. Oysaki Yahudiler’in yaşayabileceği sadece bir devlet var.’ (Yahudi iddiası)
- G. İnsan hakları – ‘Bizi yok etmeden Filistin’i ele geçiremezseniz. Burada şimdi biz yaşıyoruz. Yaptığınız barbarlık!’ (Genellikle Filistinliler kullansa da, Yahudiler de Filistinliler’in İsrail devletini reddetmesi için aynı görüşü kullanıyorlar.)
- H. En iyi kullanım – ‘Siz burayı boşa harcıyorsunuz, biz çoşturuyoruz!’ (Yahudi iddiası)
- I. Kötü hareketlerde bulunduğunuz için kaybettiniz:
 - ‘Filistin’i bizimle paylaşmalıydınız ama reddettiniz. Ahlaki olarak hakkınızı kaybettiniz!’ (Yahudi iddiası) İlgili iddia: ‘1948 ve 1967 savaşlarını başlatarak ahlaki hakkınızı kaybettiniz!’ (Yahudi iddiası) İlgili bir iddia: ‘1948 ve sonrasında birçok Arap devleti Yahudiler’i sınır dışı etti. Bizim 1948’de Filistinliler’e yaptıklarımız bunların yanında hiç kalır!’ (Yahudi iddiası)
 - ‘Siz buraya gelip bizi baskı altına alarak ve bizi topraklarımızdan sürerek dışlayıcı etnik bir İsrail devleti yarattınız. Birlikte yaşayabileceğimiz laik bir devlet kurmak değildi amacınız. Filistin’i paylaşmayan sizlersiniz! Siyonist iddialar da ahlaken meşru değildir’ (Filistinli iddiası) İlgili bir iddia: ‘Savaşları sizler başlattınız. Bizim yerimizde hangi yerli halk olsa bizim yaptığımız yapacağını bile bile zorlamaya devam ettiniz. Filistin’i sömürge haline getirmeye çalışarak savaşı siz kışkırttınız!’ (Filistinli iddiası) İlgili bir iddia: ‘Siz Filistin üzerindeki kadim haklarınız Bar Kokhba

isyanında yenilerek kaybettiniz! Sahipliği siz kendiniz çöpe attınız!
(Filistinli iddiası)

Bu ahlaki iddiaları nasıl değerlendirebiliriz?